

Το δικαίωμα σε έναν αξιοπρεπή θάνατο

Εφημερίδα των Συντακτών, 4/12/2024

Στην Ευρώπη μόλις πέντε χώρες έχουν κατοχυρώσει νομικά το δικαίωμα σε έναν αξιοπρεπή θάνατο μέσω ευθανασίας (Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ισπανία, Πορτογαλία). Τρεις έχουν κατοχυρώσει την υποβοηθούμενη αυτοκτονία (Ιταλία, Γερμανία, Ελβετία), αλλά χωρίς να έχουν νομιμοποιήσει αυτή καθαυτή την ευθανασία. Προχθές το Ηνωμένο Βασίλειο άρχισε να κινείται νομικά προς τη δεύτερη κατηγορία.

Ωστόσο το ηθικό δικαίωμα σε έναν αξιοπρεπή θάνατο μέσω ευθανασίας οφείλει να αναγνωριστεί νομικά παντού, τώρα. Οι λόγοι είναι πολλοί.

Το ελληνικό Σύνταγμα, για παράδειγμα, αναγνωρίζει ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι συναφείς υποχρεώσεις πηγάζουν από αυτή την πυρηνική αξία της αξιοπρέπειας του προσώπου ως τέτοιου.

Το νομικό δικαίωμα στην έκτρωση, για παράδειγμα, υπάρχει για να προστατεύει το ηθικό συμφέρον των γυναικών στην αυτοδιάθεση και για να αποτρέπει τον υποσκελισμό αυτής από την «παραδοσιακή» οικογένεια, από τη «σιωπηλή πλειοψηφία», από κάθε λογής θρησκείες και εκκλησίες, καθώς και από τους ίδιους τους κρατικούς λειτουργούς. Και προφανώς το δικαίωμα στην έκτρωση δεν είναι μόνο δικαίωμα στην «υποβοηθούμενη» έκτρωση, αλλά δικαίωμα στην ενεργή έκτρωση από εξειδικευμένο προσωπικό.

Με παρόμοιο τρόπο, ένα νομικό δικαίωμα σε έναν αξιοπρεπή

θάνατο θα προστάτευε τα ίδια ηθικά συμφέροντα που προστατεύει το νομικό δικαίωμα στην έκτρωση, μεταξύ άλλων. Όπως το κράτος οφείλει να προστατεύει το ηθικό συμφέρον μου στην αυτοδιάθεση του σώματός μου, οφείλει να προστατεύει το ηθικό συμφέρον μου να πεθάνω με τους δικούς μου όρους. Σε αυτό το μοντέλο, μια καλή ζωή είναι όπως μια καλή βουτιά: μια καλή βουτιά που ολοκληρώνεται άσχημα αφαιρεί από τη συνολική της αξία. Με τον ίδιο τρόπο, ένας κακός θάνατος αφαιρεί από τη συνολική αξία της ζωής. Μάλιστα στο βιβλίο του Life's Dominion, ο Ρόναλντ Ντουόρκιν δείχνει ότι ο καθένας μας πρέπει να έχει την επιλογή τού πότε και πώς θα ολοκληρωθεί η ζωή του ακριβώς επειδή οι ζωές μας έχουν αταξία.

Κάποιοι επικριτές του νομικού δικαιώματος στην ευθανασία φοβούνται τον εξαναγκασμό. Πιστεύουν, δηλαδή, ότι ευάλωτοι άνθρωποι με ανίατες ασθένειες θα εξαναγκαστούν να ζητήσουν ευθανασία χωρίς πραγματικά να το θέλουν. Όμως αυτό είναι σαν να λες ότι δεν πρέπει να αναγνωριστεί το δικαίωμα στον γάμο επειδή κάποιοι θα εξαναγκαστούν να παντρευτούν ή ότι δεν πρέπει να αναγνωριστεί το δικαίωμα στην έκτρωση επειδή κάποιες γυναίκες θα εξαναγκαστούν να κάνουν έκτρωση.

Μια πιο εκλεπτυσμένη εκδοχή του ίδιου επιχειρήματος λέει ότι το κόστος της ευθανασίας θα είναι πολύ χαμηλότερο από το κόστος του γηροκομείου, οπότε όσοι δεν έχουν πρόσβαση σε γηροκομείο (π.χ. για οικονομικούς λόγους) θα εξαναγκαστούν να ζητήσουν ευθανασία. Αυτό το επιχείρημα είναι, και πάλι, σοφιστεία. Είναι σαν να λες ότι, επειδή κάποιες γυναίκες δεν έχουν πρόσβαση σε μαιευτική φροντίδα, δεν πρέπει να έχουν νομικό δικαίωμα στην έκτρωση. Φυσικά πρέπει να έχουν αυτό το δικαίωμα, καθώς και το δικαίωμα σε μαιευτική φροντίδα. Ο εξαναγκασμός που φοβούνται οι επικριτές της ευθανασίας είναι παράνομος και, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορείς να δικαιολογήσεις μια αδικία στη βάση μιας άλλης.

Τίποτα από τα παραπάνω δεν δικαιολογεί τον θάνατο απλά και

μόνο επειδή κάποιος τον θέλει. Ένας υγιής νέος άνθρωπος που δεν υποφέρει από κάποιο σύνδρομο που απειλεί την αξιοπρέπειά του ως τέτοια δεν έχει ηθικό δικαίωμα να αφαιρέσει τη ζωή του. Αρα δεν μπορεί να έχει νομικό δικαίωμα να το κάνει. Το διακύβευμα εδώ είναι αν απειλείται ουσιαστικά η αυτοδιάθεση ή η αυτονομία κάποιου προσώπου ως τέτοιου, όχι αν κάποιος έχει βαρεθεί τη ζωή ή απλά δεν του αρέσει. Η ιδέα του δικαιώματος σε έναν αξιοπρεπή θάνατο βγάζει νόημα μόνο στη βάση αυτού του ρευστού αλλά αντικειμενικού ηθικού κριτηρίου, το οποίο θέτει όρια όχι μόνο στις συνθήκες εξάσκησης αλλά και στις συνθήκες κατοχής αυτού του δικαιώματος.